

# ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

1895.

HUSZONHETEDIK ÉVFOLYAM.

SZERKESZTETTE

AZ EGYLET LAPFELÜGYELŐ-BIZOTTSÁGA,

(A XII. SZÁMOT: TOKAJI LÁSZLÓ EGYL. TITKÁR.)



KOLOZSVÁR, 1895.

GÁMÁN J. ÖRÖKÖSE KÖNYVNYOMDÁJA.

ERDELYI  
MUZSEUM-EGYLET  
KÖNYVTÁRA.

## TARTALOM.

### Egyleti ügyek:

	Oldal
Figyelmeztetés . . . . .	I
Olvasóinkhoz . . . . .	I
Meghívás közgyűlésre. <i>Szabó József, Sz. Szakáts Péter</i> . . . . .	66
Pályázat titkári állásra . . . . .	93
Az erdélyi gazdasági egylet közgyűlése . . . . .	105
Elnöki megnyitó . . . . .	107
Szarvasmarhakereskedésünk bajai. <i>Szabó József, Sz. Szakáts Péter</i> . . . . .	155
Rendkívüli közgyűlés . . . . .	219
Állatkiállítás . . . . .	219
Figyelmeztetés. <i>Szabó József</i> . . . . .	220
Jutalomdíj kiosztás . . . . .	251
Állatkiállítás . . . . .	251
Az »Erdélyi Gazdasági Egylet« küldöttsége I. Ferencz József apostoli királyunk Ő Felségénél . . . . .	283
Az »Erdélyi Gazdasági Egylet« heremagtisztító-raktárának szabályzata . . . . .	285
Dr. Darányi Ignác m. kir. földmivelésügyi miniszter . . . . .	323
Állatkiállítási szakosztály közgyűlése . . . . .	324
Meghívó vál. ülésre . . . . .	325
A fogarasi állami ménes ügye . . . . .	326
Jelentés az »Erdélyi Gazdasági Egylet« állatkiállítási szakosz- tályának 1895. évi működéséről. <i>Tokaji László</i> . . . . .	363
Lapunk multja és jövője. <i>Szabó József</i> . . . . .	367
Az »Erdélyi Gazda« olvasóihoz. <i>Tokaji László</i> . . . . .	369
Egyesületi élet: Igazgató választmányi ülés . . . . .	370
Erdélyi gazdák! Mélyen tisztelt urak! . . . . .	372

## Szakezickek:

Szarvasmarhatenyésztésünk a jövőben. <i>Dr. Szentkirályi Ákos</i>	4
A munkabérekről egy kis tájékoztatás az elmúlt 1894. évben. <i>Szabó József</i>	9
Kendertermelésügyi gazdaértekezlet Maros-Ludason. <i>Sz. Szakáts Péter</i>	14
A kendertermelés főbb vonásaiban. <i>Nagy Kálmán</i>	19
Az állatok járványos elvetélése. <i>Jakab L.</i>	33
Alagsógyártás Bethlenben. <i>D. B.</i>	39
A szárított moslék	44
Lencsetermelési kísérlet. <i>Vincenti Károly</i>	47
A tengeri-árak az erdélyi részekben	49
A bárzsing megdugulása. <i>Jakab L.</i>	53
Takarmányozási jó tanácsok. <i>Szabó József</i>	66
Fűmag-termesztés. <i>Vincenti Károly</i>	73
A fejős-juh tenyésztés. <i>Ifj. Lészay Ferencz</i>	78
A szeszmonopolium és mezőgazdasági szeszgyáraink érdekei. <i>Nagy Kálmán</i>	83
A méh-hüvely és a méh előesése. <i>Jakab L.</i>	86
Az exstirpálásról. <i>V. K.</i>	91
Erdélyi szarvasmarhatenyésztésünk hanyatlása. <i>László László</i>	112
A szőlő peronoszporája. <i>Páter Béla</i>	116
A XII-ik tenyészállatvásár Budapesten. <i>Jakab L.</i>	121
A gazda adózási bajai. <i>Nagy Dezső</i>	124
A cigaja-juhról. <i>Dr. Szentkirályi Ákos</i>	159
Fűmag-termesztés. <i>Vincenti Károly</i>	170, 199
Az aratásról, különös tekintettel a kéveköto aratógépekre. <i>László Zsigmond</i>	180
Az erdélyi cukorrépatermelés 1894-ben	187
A védőoltások terjedése hazánkban. <i>Jakab L.</i>	203
Adatok a cigaja-juhról. <i>Dr. Szentkirályi Ákos</i>	204
Néhány szó a kőbányai sertésvészről. <i>Jakab L.</i>	209
Uj herecséplő-gép. <i>Vincenti Károly</i>	213
Szarvasmarhakereskedésünk	220
A seprőczirok termelése. <i>Szalay János</i>	221
A tej-zsirtartalmának meghatározásáról. <i>Sz. Á.</i>	227
Mely időtájban és hányszor permetezzünk a peronospora ellen?	231
Nem ártalmas-e a permetezés?	233

Szarvasmarhák hevenyfelpuffadása. <i>Jakab L.</i> . . . . .	235
Felszólítás és figyelmeztetés heremagtermelésünk ügyében. <i>Szabó Főzsef</i> . . . . .	252
A víz, mint a ragadós betegségek terjesztője <i>Jakab L.</i> . . . . .	554
Gyümölcserértékesítésünk. <i>Tokaji László</i> . . . . .	259
A szőlő trágyázása . . . . .	262
Gazdaértekezlet a fogarasi állami ménes fentartása ügyében	288
XI-ik tenyészállatkiállításunk. <i>Jakab L.</i> . . . . .	289
A kaskaval-sajt készítése. <i>Ifj. Lészai Ferencz</i> . . . . .	304
Gyümölcspálinka-főzés. <i>Tokaji László</i> . . . . .	306
A Hanna-árpa és az illmiczi árpa . . . . .	309
Hoffherr & Schranz lóhercséplő-gépe. <i>Fülöp Ede</i> . . . . .	313
A sörárpa termesztéséről. <i>Réti János</i> . . . . .	335
A tengeri-csutka takarmány-értéke és a csutkás tengeri ete- tése. <i>Tulogdy Samu</i> . . . . .	340
Adatok az erdélyi raczka-juh tejelő-képességéről. <i>Ifj. Lészai</i> <i>Ferencz</i> . . . . .	345
A talaj mélyátforgatása (rigolozás). A trágyázás. A föld felásása	346
Idei lóhermag-értékesítésünk. <i>Tokaji László</i> . . . . .	349
A marhahizlalásról. <i>Bartha Miklós</i> . . . . .	374
Műtrágyázási kísérlet cukorrépatermelésnél. <i>Deák Ignác</i> . . . . .	378
Szőlőtelepítés kevés költséggel. <i>Gróf Teleki Arvéd</i> . . . . .	381
A tej-felező gépekről. <i>Sz. Á.</i> . . . . .	383
Tapasztalataim a lenmag termelése körül. <i>Csontos Miklós</i> . . . . .	387
Boráraink a jelenben s azok várható alakulása. <i>Vimmer Károly</i>	389
Az erdőőri szakiskolák és mezőgazdáink. <i>Br. Feilitzsch Arthur</i>	393

### Kisebb szakközlemények:

A must erjedése és az eczetesedés. — A lóhermag »Rothstich« éről. — Új szőlők olcsó kezelése . . . . .	394—399
-----------------------------------------------------------------------------------------------------------	---------

### Irodalmi szemle:

Könyvismertetés. — A ragadós tüdőlobról. — Istállótrágya, szuperfoszfát és Thomassalak. — Cukorrépa etetése által okozott tömeges megbetegedés szarvasmarhák között. — A ruszti szőlőbetegség. — A borlehuzás és derítés hatása a borra 24—29

Könyvismertetés. — A hollandi tehének. — Az »Engrais de boeuf« ról. — A gabonaáraknak az állam által való szabályozása	94—97
Könyvismertetés. — A fejős tehének leborjazásának ideje. — Ma- gyar mezőgazdák szövetkezetének üzleti értesítője	184—186
Könyvismertetés . . . . .	214
Könyvismertetés. — A szőlőtörköly értékesítéséről. — A honvéd- bogár álcák kiirtása. — A gipsz, mint szőlőtrágya. — A friss vaj eltartása. — Bab — paszuly — kivitelünk	240—243
Könyvismertetés. — »Kulturnövényeink jövedelmezősége. — A szent Iván rozs termelése . . . . .	266—270
Könyvismertetés. — A vetőbuza nemesítése kapálással	314—317
Könyvismertetés. — Gyakran történik, hogy fejős teheneink keve- sebb tejet adnak. — A szalma szecskázása és a szemes ta- karmányok elaprózása. — A finom korpa rendesen drágább a durva korpánál. — A cukorrépa leveleinek feletetése	351—353
A brassói kereskedelmi és iparkamara 1894. évi jelentése. — Az Országos Magyar Gazdasági Egylet 1894—95. évi Évkönyve. — Az 1895. évi orsz. gazgalkongresszus története. — A »Magyar Gazdaságtörténelmi szemle.« — A »Méh és Világa.« — Naptárak 1896. évre . . . . .	396—400

### Vegyések:

A tej annál kövérebb, minél közelebb van a tehén a leborjazáshoz. — Románia mezőgazdasági helyzete. — Miért romlanak meg a tojások? Ujabb tapasztalat a heremagvaknak az arankától való megtisztítása körül. — A szövetkezetek . . . . .	29—31
Gyászhir. — Magyarország gazdaközönségéhez! — Tapasztalatok a fehér mustárról. — Az udvarhelymegyei gazdasági egylet. — XII. tenyészállatvásár. — A »Deutsche Landwirthschaft- liche Presse. — Távolítsuk el a havat a méhes környékéről. — A tyukok téli gondozása . . . . .	57—60
Az »Erdélyi Gazdasági Egylet« ig. vál. ülése. — Jó vajat csak jó tejfelből lehet köpülni. — Erjesztett zöldtakarmány. — Az ügetőlovak — traberek — gyorsaságának fokozódása. — A pelyvát, aprótöreket, lóherluczerna-szénát sertésekkel is lehet értékesíteni. — Bivaltehenek vemhességi ideje. — Az udvarhelymegyei gazd. egylet . . . . .	97—102

Földmivclésügyi m. kir. minister. — Tapasztalatok a gyakorlatból.	
— Lencsetisztítás árpától vagy zabtól. — Hordóizü és penészes bor megjavítása. — A vaj gyurása. — Egy jó köpülő. — 200 frt nyers jövedelem egy holdon. — Egy új szer a peronospora ellen . . . . .	132—136
Pályázati hirdetmény. — A beton . . . . .	215—218
Tenyészállat árverés. — Jó köpülő rajza. — A bordói keverék. — Pánczél aczél kormánylemezek és szántóvasak. — A magyar erdélyi marha szarvmolyossága. — A sertések ragadós betegsége. — A líptói turó készítés módja. — Pályázati hirdetmény . . . . .	244—250
Pályázati hirdetés. — A román buzabehozatal ellen. — Sertésvész és sertésorbáncz. — Kérdés és felelet. — Budapesti gyümölcs vásár. — A biharmegyei gazdasági egyeslet. — Tenyészkának kiosztása. — Felhívás Magyarország gazdaközönségéhez. — Értesítés. — Eladó anyakanczák. — Komló-árak. — Robey & Comp. . . . .	270—282
Állami lovak árverése. — A m. kir. államvasútak igazgatósága. — Kender-kóró küldemények. — Őszi borsó rozsszal. — Répalevél tornai kazalban zölden eltéve. — Hány liter tej kell egy kilogramm vaj készítésére? — Gazdasági kiállítás Sepsiszentgyörgyön. — Földmivclésügyi ministerium felhívása. — Földmivclésügyi ministerium értesítése katonai lóvásárok ügyében. — A kecskeméti állami Miklós-telep. — Góf Teleky László Gyula ménes árverése. — A »Hungária« budapesti műtrágyagyár . . . . .	317—321
A földmivclésügyi m. kir. Miniszter leirata. — A zsuki lóversenyek. — Az 1896-iki ezredéves országos kiállítás. — A magyar gyáripár diadala külföldön . . . . .	353—357
A magyar királyi pénzügyminiszter leirata. — A fogarasi állami ménes. — A »Hungária« műtrágyagyár-részvénytársaság ajánlata. — A magyar háziipar az ezredéves kiállításon. — Kiosztandó könyvek. — A világ 1895. évi búza- és rozstermése. — A Löffler-féle egérölő bacillus. — Halálozás. — Erdélyrészi vásárok jögyzéke . . . . .	400—405



# ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET  
HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden hó közepén két iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egé-z évre 2 fittal fizethetnek elő

Előfizetési és hirdetési díjak az erdélyi gazdasági egylet pénztárához Kolozsvárra czímzendők.

A hirdetési díj  centiméterenként 4 krajczár.

## Figyelmeztetés!

Tévedések elkerülésére és megelőzésére figyelmeztetjük egyletünk tagjait és valamennyi gazdatársunkat, hogy igazgató-választmányunk szükségesnek látta *hivatalos lapját* (»Erdélyi Gazda«), — mely néhány évig hetenként jelent meg — *haviappá* változtatni. Ez a füzet 1-ső száma az ezután havonként megjelenő »Erdélyi Gazda« XXVII-ik évfolyamának. A huszonhat éven át sodort fonalat tovább sodorjuk; nem ejtettük el a fonalat, mert ez *új formában megjelenő* „Erdélyi Gazda“ folytatása a réginek s ezért a régi „Erdélyi Gazda“ csak a mostani új formájú „Erdélyi Gazda“ elődje lehet.

Az igazgató-választmány nevében:

**Szabó József,**

egyleti elnök.

**Sz. Szakáts Péter,**

egyleti titkár.

## Olvasóinkhoz.

Az erdélyi országos gazdasági egyesület alapításától kezdve azt tartja feladatának, hogy ez országrész közzgazdaságának független és megbízható organuma legyen; hogy közvetítse a társadalom és az állam tevékenységét s feltárván a bajokat és hiányokat és



rámutatván az orvosszerekre mindegyik tényezőt támogassa és buzdítsa, hogy megillető részét a közös munkából kivegyje.

Ez ama hely, hol a politikai küzdelmek hullámzásától menten dolgozhatunk mezőgazdaságunk előre vitelén és ez által az erdélyi részek földjét, társadalmát és ősi szellemét a magyar nemzetnek megmenthetjük.

S ha valamikor, ugy a mostani nehéz helyzetben szükséges, hogy az erdélyi részek mezőgazdái tömörüljenek és egyesült erővel törekedjenek azonos érdekeik istápolására.

A gazdasági egyesület e közös munka színterévé új alakban megjelenő lapját, az »Erdélyi Gazda« havi folyóiratot akarja tenni. S az a célja vele, hogy az erdélyi gazdaközönségnek magasabb színvonalon álló, tömören irt és a gazdasági élet egész mezejét betekintő ismeretterjesztő lapot nyújtson s hogy benne kifejezésre juttassa mindazt, a mi az erdélyi részek mezőgazdaságára kívánatos; hogy telfedje bajainkat, elmondja sérelmeinket és tolmácsolja óhajtásainkat azzal a függetlenséggel, őszinteséggel és komolysággal, a mely az egyesület szelleméhez és multjához méltó.

Kiterjeszkedünk e folyóiratban a mezőgazdálkodás minden ágára. Figyelemmel leszünk az egyoldalú szemtermelés helyett behozandó helyesebb arányu gazdálkodásra, s nagyobb lendületet vett lóher és cukorrépa s a most kezdődő len- és kender termelésre. Gondunk lesz a talaj javításra s a gyakorlati tudomány és tapasztalat minden vivmányaira, a melyek a gazdálkodás alapelvének: a lehető kevés költséggel való nagy és állandó jövedelem előteremtésének szolgálnak. Arra törekszünk, hogy állatállományainkban rejlő nagy nemzeti tőke öntudatosan meghatározott és komolyan követendő irányelvek szerint és a helyi viszonyoknak megfelelően fejlesztessék. Főszlyt fektetünk az erdélyi szürke-marha tenyésztésére; a lótenyésztésnél gondunk lesz a helyes irányt megtudni és ajánlani; a sertésenyésztésnél a hus-sertés terjesztése érdekében fogunk dolgozni, de figyelemmel leszünk a hazai zsirsertésre is; a jühtenyésztésnél a hazai fajták helyes megválasztását és javítását, a tej- és gyapjú-termelés tokozásának és a finom sajt és túró készítésnek módjait ismertetjük; a baromfi tenyésztésnél a hazai fajták javítását fogjuk ajánlani és ismertetni fogjuk az idegen fajtákat is. Szarvasmarha tenyésztésünket előbb-utóbb a tejgazdálkodás felé

kelletvén terelnünk, különös figyelmet fogunk fordítani mindenre, a mi a tejgazdaság körébe vág. Ismertetni fogjuk a tejgazdaság elemeit, az intenzív üzlet fogásait s az előrehaladottabb nyugati államok tapasztalatait, a jó és olcsó takarmányozást, a tej czélszerű kezelését, a jó vaj és sajt készítését és eltartását s a tejgazdaság hulladékainak legelőnyösebb felhasználását.

Figyelmet fordítunk az erdélyi gyümölcstermelésre, a tartós és piaczképes gyümölcstajták terjesztésére, a gyümölcs feldolgozására, összeköttetések és piacok teremtésére s az erdélyi szőlőtermelés rekonstruálására.

Kiterjeszkedünk a mezőgazdasággal kapcsolatos közgazdasági kérdésekre; az ár és fuvarviszonyokra, a munkás és cselédügyre, a mezőgazdasági hitelre, a tőzsdei ügyletek visszaélései megszüntetésére, s a mezőgazdasági gyáriparokra. Támogatni fogjuk mindazt, a mi oda irányul, hogy a gazdasági hitelügy rendeztessék, hogy kisebb birtokosok is részesüljenek olcsó törlesztési kölcsönökben, hogy a vidéki uzsora kiirtassék, hogy a földbirtokos és a kereskedő váltója között levő nagy kamatkülönbség apasztassék, s hogy e viszonyok javítására hitel, fogyasztási, értékesítési és biztosítási szövetkezetek létesíttessenek.

Gondunk lesz a mezőgazdaság érdekeire az adózási, birtokrendezési és telekkönyvi ügyekben s a közigazgatás reformja rendjén szükségessé válló intézkedéseknél. Azon fogunk lenni, hogy a telekkönyveknek a tényleges állapottal való összhangba hozatala végrehaláhára megtörténjék, hogy a községi adók kezelésénél divó kezdetleges és bizonytalan állapotok javíttassanak, hogy a birtokosokkal érintkező körjegyzői kar színvonala emeltessék s hogy a közigazgatás a maga egészében gyorsíttassék.

Nagy gondot fordítunk a hirlap és könyvszemlére. A rendelkezésünkre álló sok gazdasági lapból kiböngésszük azt, a mi az erdélyi mezőgazdákat érdekelheti; a könyvpiaczon megjelenő új gazdasági könyvekből pedig kiválogatjuk az értékesebb tapasztalatosokat s e mellett ismertetjük ama szakba vágó könyveket, a melyek megszerzését ajánlatosnak tartjuk.

Azonban programmunk csak akkor lesz teljes s az új folyóirat csak akkor fogja valóban hű képét adni az erdélyi mezőgazdaság állapotának s úgy lesz az hasznos és tanulságos, ha annak szer-

kesztésében az erdélyi részek egész gazdaközönsége részt vesz. Ha mindegyik tisztelt gazdatársunk elmondja abban a maga gyakorlati tapasztalatait s a közvetlen szemlélet gyümölcseivel egymást gazdagítjuk, ha előadja mindegyik jól megfontolt és megokolt javaslatait. Ezáltal fogjuk az elméletet a tapasztalattal összhangba hozni s az erdélyi részek mezőgazdasági életének egyéniségét minden kérdésben kidomborítani.

S pedig nem kívánunk e tekintetben magas stylumú és nagyszabású munkákat. Tudjuk azt, hogy a gyakorlati mezőgazda nem ér reá ilyenekre. Nekünk arra a nagy kincsre van szükségünk, a mely mezőgazdáink tapasztalásában rejlik, ama személyesen ellenőrzött és keresztülvitt kísérletekre, a melyekkel az elmélet tételeinek kivihetőségét megállapították s az erdélyi részek talaj-éegalja- és munkás viszonyai szerint azok valódi praktikum értékét meghatározták. Ezt a munkát nem tudja nekünk kipótolni semmi s ezért nem nélkülözhetjük mi gazdatársaink tényleges részvétét folyóiratunk szerkesztésében.

Az új folyóirat előfizetési árát egy évre 2 frtban, 4 koronában szabtuk meg, tehát oly csekély összegben, hogy az gazdaközönségünk minden rétegébe egyaránt útát találhasson.

Az igazgató-választmány nevében:

**Szabó József,**

egyleti elnök.

**Sz. Szakáts Péter,**

egyleti titkár.

## Szarvasmarha tenyésztésünk feladata a jövőben.

Mindezeideig nem hallottunk panaszt szürke marháinkra. Ellátott kifogyhatlan jó igásökrökkel, melyekből sokat kivittek a Királyhágón keresztül, ki egészen a nyugati határig, sőt ezen túl is; ellátta hussal a mi vásárainkat s czenfelül Budapestet és Bécsset is; segítette élelmezni; ellátott végre annyi tejjel a mennyi tehéntejre szükségünk volt. Igásökrünk és vágómarhánk van elég ma is, fejőstehén azonban nincs annyi, a mennyi kellene. Mindenféle marha rendkívül olcsó, csak a fejőstehén drága, mert tiz vásáron sem lehet tiz, jóformájú, jó fejőstehenet összeszedni, még, ha nem is nézünk nagyon az árra.

A fejőstehenekért ma már sokan panaszkodnak a szürke marháinkra. Nem csoda. Fejősteheneket nem neveltünk s ma sem nevelünk. Mostanig került annyi, a hányra szükség volt az innen-onnan kimustrált s a feles számuk miatt eladott magtehenek közül; ez a forrás ma már nehezen fedezi a keresletet.

Szürke marháinkra az új feladat vár, hogy jó fejőstehenekkel lássa el az erdélyrészi tejgazdaságokat. Minthogy pedig néhány év óta nálunk is folytonosan szaporodik a tejgazdaságok száma: évről-évre mind több és több fejőstehénre van szükség. Nagy hiba lenne, ha a szürke marhát tenyésztő gazdák nem ragadnák meg az alkalmat maguknak biztosítani a hasznot, mely fejőstehenek nevelése és eladása ntján a szarvasmarha tenyésztésből huzható.

Ha a tenyésztők a jó fejőstehenek jó ünőborjait mind felnevelnék annak rendje és módja szerint, s ha a borjuneveléssel foglalkozó gazdaságok is több gondot fordítanak az üszőborjukra, legalább annyit, a mennyit az ökörborjukra fordítanak: néhány év multával annyira felszaporodnék a szürke fejőstehenek száma, hogy a ki keres, az kaphat majd eleget. Ha pedig nem lendítünk semmit ezen a dolgon: néhány év multával valami, akármiféle fajtáju fejősteheneket lesz kénytelen beszerezni az is, a ki most még irtózik az ilyenektől, sőt még az is ilyeneket fog újból vásárolni, a kinek a száját megégette már egyszer a forrókása. Ennek aztán direkt és indirekt szürke marhát tenyésztő gazdáink, tehát a tenyésztők tulnyomóan nagy része, fogják kárát vallani. Direkt kár lesz az elmaradó haszon, indirekt kár pedig az léssen, a mit a tüdővész és tuberkulózis elhatalmasodása fog okozni, nem szólva a sok keserű csalódás okozta egyéb mindenféle kárról.

Szürke marháinknak a jövőben nemcsak jó igásökrökkel, hanem egyszersmind jó fejőstehenekkel is el keil látni az erdélyrészi gazdákat s talán még másokat is.

Sokan mondják: ez nem lehet, egy istállóból nem kerülhet ki jó igásökör is és jó fejőstehén is! Mások pedig egyáltalán nem akarják hinni, hogy a szürke tehenek között is található sok jó fejőstehén.

Egy nagy tejgazdaságban elért eredménnyel fogom bizonyítani, miszerint nem csupán »a jó erdélyiek ártatlan kérdése»: pro primo, hogy a szürke tehenek között is sok, jó fejős- és pro

secundo, hogy jó szürke teheneket nevelő tejgazdaságban jó igás-  
ökröket is lehet nevelni.

Előbb azonban értsük meg egymást. Jó fejőstehenekről és jó  
igásökrökről van szó. Mi „jó“ fejőstehénnek tartjuk azt a tehenet,  
mely: 1-ször, ha 5—6 éves korában kis borjuval együtt 120 frtnál  
drágább, akkor már »drága« tehén; 2-szor, a mi legelőinken s a  
szokásos takarmányon élve is megad egy fejési évadban 1600 liter  
tejet és e mellett 3-szor jó borjut nevel, melyet elapasztásig maga  
szoptatott és a melynek nem adtunk semmiféle drága takarmányt.

„Jó“ ökör az olyan, mely nyáron legelőn, télen szénán-szalmán  
három és féléves koráig annyira kifejlődik, hogy betanitható s négy  
éves korában befogva 10 évig is használható. Nem »prima« czi-  
meres ökör, de jóformájú olyan ökör, melynek párjáért 5 éves  
korában most is megadnak 300 frtot.

Ilyen teheneket és ilyen ökröket nevel báró Fósika Gábor  
szamosfalvi tejgazdasága, a hol ma már 70 erdélyi szürke tehenet  
fejnek naponként, átlagosan. Az egy tehenre eső évi tejátlagot  
azzal a megjegyzéssel közlöm, a készséggel rendelkezésemre bocsáj-  
tott adatok alapján, hogy a *borjuk az elapasztásig szopják anyju-  
kat s ez a tejmenyiség* (keveset számítok, ha 250 literre teszem),  
nincs az évi átlaghoz számítva.

1888-tól 1893. végéig terjedő időben 14, tehát hat éven át  
az évi tejátlag 1750 és 1960 liter között változik, Az utolsó lezárt  
évben 1893-ban a következő összegek szerepelnek:

	fejtett átlag tehén	fejt tejmenyiség liter
januárban	64	10934
februárban	66	10961
márcziusban	68	12249
áprilisban	69	12336
májusban	70	14211
juniusban	72	12625
juliusban	73	12432
augusztusban	72	12409
szeptemberben	72	9452
októberben	72	8735
novemberben	58	8115
decemberben	52	9014
évi átlagban	67	tehén és 1964 liter

tej egy tehenre.

Ehhez adva a borju által elszopott 250 litert, kerek számban 2200 liter tejet számíthatunk egy tehenre évi átlag gyanánt. Ez oly respektábilis eredmény, melylyel *egyelőre* meg lehet elégedni. Hiszen a magyar-óvári gazd. akadémia híres állami tenyésztésében az eddigi évek átlagában 2500 liter tej esik egy tehenre\*), a borju által elapasztott 300 litert is számítva.

A szamosfalvi tehenek nagy testűek, jó formájuk; az egyformaság már is szép és folyton szépül. A tenyésztés annyira előrehaladt már, hogy két év óta csak kivételesen vásárol fejős tehenet, sőt az elmúlt évben el is adott 20 darabot, 200 forintért darabját.

A gazdaság meg van elégedve a fejős tehenek után felnevelt igás ökrökkel.

Lassan bár, de jól fejlődött állatok; meglátszik ugyan rajtuk, hogy anyjukat a tejért tartjuk, de azért csontosak, testesek. — A tavaly 5 pár tulkot is adott el a gazdaság, párját 270 frtéért.

A mit báró Jósika Gábor ur dicséretreméltó elhatározással és utánzást érdemlő kitartással már eddig is produkált, azt másutt is produkálhatja bárki a szürke marhával. Csak jó alkalom kell hozzá és idő.

Az idő — ez a fő. Jól tudom, hogy néhány vidéken odafejlődtek már a viszonyok, hogy azonnal kell a jó fejős tehen: nincs idő várni, míg magunk neveljük a mire szükség van. — Hát ezek lássák mit csinálnak! A legtöbb vidéken még nem oly sürgős a dolog, hogy már késő lenne most munkába venni a szürke-marha tejelő tehetségének kimivelését. Több számot tevő gazdát ismerek, kik már öt-hat évvel ezelőtt azt mondotta: késő. Beszerezték a drága idegen teheneket azonnal, de nemsokára ismét eladogatták azokat, szürke teheneket állítottak be s ma ott van nak, a hol hat évvel ezelőtt elkezdhatték volna.

Mindenekelőtt organizálni kellene a szürke fejős tehen kereskedés ügyét. Fel kell kutatni azokat a vidékeket, hol jó fejősöket nevelnek és tartanak, de a hol a kereskedés vagy nem élénk még, vagy ha igen, megbizhatlan kezekben van. Keresni kell továbbá megbizható közvetítőket, kik illő árért szolgálják az eladót és vevőt egyaránt és a kik szavatolnak is a tehenekért.

\*) A gazdaság érdemes intézője azt írja erről az eredményről (Mezőgazd. Szemle 1895.—1.): *ez oly átlag, milyent csak kevés fajta tud felmutatni.*

Az organizált kereskedés forgalomba hozza majd ama vidékek teheneit is, a hol ma, sem a takarmányozás nem megfelelő, sem a fejés nem rendszeres, még pedig azért, mert a tej nem értékesíthető (egy helyt a viszonyok kedvezőtlenlége, másrészt a tenyésztők éhletlensége miatt). Ezekkel a tehennel fedezni lehet egyelőre a tejgazdaságok mai szükségletét. Az ezután bizonyára folyton nagyobbodó szükségletet fedezni fogja a tömegesebb nevelés, a mire az organizációval élénkülő kereskedés is biztatólag fog hatni.

Ne »hazafiságból« fogjunk a dologhoz, mert akkor nem érünk célzt. Fontoljuk meg a dolgot. Az erdélyi részeken a mezőgazdasági viszonyok akként formálódnak, hogy a szarvasmarhatenyésztést a tejgazdaság útjára terelik — ez az egyik. A másik pedig az: hogy nehezen történhetik meg az egész országrész szarvasmarhájának idegennel való felcserélése vagy átkeresztzése.

Minél hamarább kezdjük el a munkát, annál többet mentünk meg abból a kitünő anyagból, melylyel birunk s annál hamarább fog azzá válni, a mire szükségünk van. Buzditson az a tény, hogy a mai jeles tejelőfajták — a Jersey, a hollandi, az allgauti, siementáli — egykor valamikor nem voltak külömb tejelőfajták az erdélyi szürkemaráhánál. A kedvező takarmányviszonyok és a tenyésztők tették azzá, a mik.

Jó fejőstehenet nevelni nem könnyü. Mint mindennek, ennek is vannak »fogásai.«

Jó fejőstehennek jó borját érdemes csak felnevelni, kivált azt, melyeknek apái vagy anyja is jó fejős volt. Ezért hágóbirkánakjó fejőstehén borját tartsuk meg.

Az első borjut okvetlenül válaszsztuk el a csecstől 8—10—12 heti szopás után. Ha ezt nem tesszük meg az első borjuval, az utána valókkal alig fog az elválasztás sikerülni, mert vagy egyáltalán nem áll meg a fejésre a tehén, vagy ha meg áll, rövid idő mulva elapaszt. Reguláris tejgazdaságban pedig csak baj az a tehén, melyiket borju nélkül fejni nem lehet.

A várandós tehenet, főleg az előhasut, az ellés előtt legalább 4 héttel jó, a tejet szaporító takarmányra kell fogni, hogy tartalmas legyen a vére s legyen miből tejet készíteni a tőgynek. Az így jól tartott tehennek hamarább jön meg a teje és a borja szebb,

A borjut, főleg ismét az első borjut, az első két hét folyamán legalább négyszer szoptassuk meg naponta, a szopás után mindig jól fejjük ki a tőgyet. Ezután két-három hétig legalább háromszor szoptassuk és fejjük a tehenet. A szopás és a fejés izgatják a tőgyet, élénkítik benne a vérkeringést s ezzel szaporodik a tej. Tény az, hogy a hollandusoknál sok tejgazdaságban a leborjazott teheneket az első héten minden két órában — az éjszaka folyamán is — kifejlik.

A mikor a tehén apasztani kezdi a tejét, éppen oly gondosan kell fejni, mint előbb; bármi keveset adjon is, meg kell fejetni, mert különben hamarabb elapaszt. Szürke tcheneink között ritka a melyik a leborjazásig tejelne (az ilyet szándékkal kell elapasztatni); a legtöbb 2—3 hónapig is szárazon áll. Ez pedig kár. A mindvégig való gondos fejjéssel a szárazon állás idejét meglehet rövidíteni. Ezt több tehénnél tapasztaltam már. — Jó igaz ökrök mellett, jó fejősteheneket neveljünk, ez legyen a jelszavunk.

*Szentkirályi Ákos.*

## A munkabérekről egy kis tájékoztatás az elmúlt 1894-ik évben.

*Szász-Fenes, 1895. január 10-én.*

Az elmúlt 1894-ik évet megelőző években a munkások hiánya miatti küzdelem, különösen itt Kolozsvár mellett, hol gazdálkodom, nemcsak a város közel léte miatt, túlmagos napszám árák, hanem még a helyben levő két, nagy kiterjedésű kőbánya, mely naponta egész éven át 60—80 férfit magas bérrel foglalkoztat és a közelben két deszka-fűrésztelep, csaknem elviselhetetlenné tette a gazdálkodás rendes vezetését. És miután tejgazdaságot folytatok, ahhoz aránylag nagyobb mérvű takarmány répa termelés igényeltetvén, azt régebben harmadában kiadhattam, de már közelebbről azt így kivenni a vidéki részes munkásaim vonakodtak. Ezeknél fogva én is rászántam magamat tót munkásokat hozatni, jóllehet, gazdatársaim némelyikétől úgy értesültem, hogy ezeknek a munkabére is pontos számítás tétel mellett, nagyon magas, például volt olyan, ki azt mondta, hogy szinte 1 frtban áll egy férfi munkás, volt, a ki a munkabért átlag 53 krra (alkalmasint férfi és nő együttesen számítva)



számította és így a bizonytalanság tudatában mentem neki. Ezen okból, ha netalán más gazdatársaim hasonló helyzetben vannak, hogy magukat a tót munkás béreiről tájékozassák, lejegyzem a nálam teljesített munkák béreit. Ezt megelőzőleg azonban előrebocsátom a szerződési feltételeket kivonatosan.

1. Utiköltség jövet és menet munkaadó által fizetendő.
2. A szerződéses 30 munkás között: férfi 14, nő 14, gyermek 14 éven felül 2 volt kikötve.
3. A napszamosok átvétele rendszeren május 5—8 körül történik.
4. Nyári lakás, főzésre fa odaszállítása.
5. A munka szakmányban vagy napszámban végeztetik, mindkét rendbeli munkánál koszt pénz czimen adatik:

	Fejenként és naponként
a) pénz . . . . .	3 kr.
b) buzaliszt . . . . .	3'2 kl.
c) rozsliszt . . . . .	1 »
d) paszuly . . . . .	0'1 l.
e) pálinka . . . . .	0'3 »
f) vásár- és ünnepnap hús . . . . .	0'3 kl.

Napszám munka számittatik:

g) férfi . . . . .	40 kr.
h) nő . . . . .	30 »
i) gyermek . . . . .	25 »

aratási idő alatt legfennebb 25 napon át pótlás:

férfiaknak . . . . .	30 kr.
nőknek . . . . .	15 »

Szakmány munka végzésekor fizettetik catastralis holdanként: cukorrépánál vagy takarmányrépánál:

első kapálás . . . . .	3 frt 50 kr.
második kapálás . . . . .	3 » 60 »
harmadik kapálás . . . . .	4 » — »
egyezés . . . . .	6 » — »
kiszedés cukorrépánál . . . . .	12 » — »
„ takarmányrépánál . . . . .	6 » — »

A répa kiszedésnél, hozzáértendő a lefejezés, tisztítás, kupaczkba rakás és azok beföldelése, vagy ha ez nem kívántatik, vaggonba vagy szekérre való felrakás.

Oszi gabona aratása 3 frt, kötözés, kalangyalás és tarló fel-  
takarítást is értve.

Tavasziak aratása holdanként . . . . . 1 frt 80 kr.  
Rét vagy lóherés kaszálása holdanként . . . . . 20 »  
Vasárnap, ünnepnap napibér n.m. számittatik.

A munkás gazda fizetése: naponta  
főgazda . . . . . 1 frt 20 kr.  
algazda . . . . . — » 80 »  
főzőasszony . . . . . — » 40 »  
Teljes megelégedésre, elmenetel alkalmával jutalomdíj:  
főgazda . . . . . 25 frt.  
algazda . . . . . 15 »

Végleges kifizetés az elvégzéskor.

A munka folyama közben 5 frting fejenként előleg adható.

Ezek a főbb szerződési feltételek.

Ajánlatos mentől többet szakmányban dolgoztatni és ekkor  
is felügyeltetni, hogy azt ne csak sebesen, hanem jól is végezzék.  
Napszám munkájok bár lassubb, de az itteninél még sem gyöngébb.

Ezek után lejegyzem a nálam teljesített munka pénzbeli ered-  
ményét:

I. kaszáltak rétet és lóherét 194 holdat  
à 1 frt 20 kr. . . . . 232 frt 80 kr.  
II. őszi aratás 78 hold à 3 frt . . . . . 234 » — »  
III. tavaszi aratás 14 hold à 1 frt 80 kr. 25 » 26 »  
IV. negyven hold répa háromszori ka-  
pálása egyszeri egyszedés és kiszedés à 23 frt 10 kr. 924 » — „

összes szakmány munka: 1416 frt 06 kr.

Ezen kívül teljesítettek férfiak 818 nap-  
számot, a mi 40 krral számítva . . . . . 327 frt 20 kr.  
nők és a 2 gyermek tett 897 napszámot, a mi 259 » 25 »

összesen a napi bérek: 586 frt 45 kr.

a kettő együttesen: 2002 frt 45 kr.

A napszámosok fel lettek használva eleintén, mikor még május  
első napjaiban a répa nem volt mivelhető, — irtásra, gabona-ros-  
tálásra, mérések, később kerti munkák, azután kapálás, gyűjtésnél s  
ezenkívül cséplőgép mellett, gőzgépnél 325 — és a malomnál alkal-  
mazott vizigépnél 194 napszám, burgonya kiszedésénél 525 napszám.

Ezen tételeket azért részleteztem, mert némely esetekben a harmincz napszamos foglalkoztatása gondot okoz és erre el kell előre készülni és eszerint berendezni a teendőt.

A fentebbi összegek azonban csak a készpénz fizetést foglalják magukban és azért, hogy tiszta számítást tehessünk a mellékjárandóságok és költségek is egybe állítandók és azután a kettőnek az összesítése adja meg a valóságot.

*Mellék költség és járandóságok.*

a) Szerzés, úti költség: — a mi nekem az első évben a marosvásárhelyi gyár közvetítés folytán sokba került és már 1895-ben sokkal kevesebb leend . . . . .	151 frt — krt.
b) továbbá miután én napszamosaimat a radnóthi uradalommal kapcsolatosan kaptam, még Radnóthtól Kolozsvárig vasúton . . . . .	28 frt — kr,
c) szerződés szerint naponta 3 kr, fejenként . . . . .	165 frt 39 kr,
d) 17 Hl. buza liszt . . . . .	68 frt — kr,
e) aratási áldomás . . . . .	3 frt — kr,
f) 101 hektoliter rozs, ebből a korpa visszamaradván, annak értéke leszámításával marad	282 frt — kr.
g) 431 liter paszuly . . . . .	16 frt 44 kr,
h) 1089 liter pálinka . . . . .	173 frt 92 kr,
i) 200 kiló só (ezzel nem voltam köteles)	14 frt — kr,
k) 24 csomó ágfa, erdőről beszállítva, à 2 frt	48 frt — kr,
l) 28 drb juh, bőr nélkül 2 frt 50 kr.	72 frt — kr,
m) szerszámfűző eszközök vételénél avulási % levonása . . . . .	25 frt — kr,
n) visszautazás . . . . .	60 frt — kr,
o) kórház . . . . .	10 frt — kr,
p) algazda napi dija és jutaléka . . . . .	116 frt — kr,
r) főzőnő napidija, még pedip vásár- és ünnepnapon is . . . . .	70 frt 80 kr.

Összesen . . 1303 frt 95 kr.

Ha már ezen mellék-költségeket a fenti szakmány és napszám munkabérek összegével összehasonlítjuk, az eredmény az, hogy mintegy 65% még hozzáteendő a szerződés szerinti bérekhez, azaz;

1 hold kaszálása 1 frt 20 kr. helyett . . . . .	1 frt 98 kr.
1 hold őszi aratás 3 frt helyett . . . . .	4 » 95 »
1 hold tavaszi aratás 1 frt 80 kr. helyett . . . . .	2 » 97 »
1 hold répa mivélése 23 frt helyett . . . . .	38 » 10 »
egy férfi napszám 40 kr. helyett . . . . .	— » 65 »
egy női napszám 30 kr. helyett . . . . .	— » 49 »

És így ezek alapján mindenki a saját vidéke napszámhátréihez viszonyítva teheti elhatározását.

Az én helyzetemben, Kolozsvár mellett, elfogadható és ezért 1895. évre is ugyanígy kötöttem meg.

Ha a napszámmal teljesített munkák bérét veszem számításul, hogy azt az itt szokásos bér mellett miképen tehettem volna meg, a 818 férfit a különböző szakokban 50 60 és 80 krral számítva 485 frttal értem volna be és a 897 női napszámért 40 — 50 krt fizetve, kellett volna 371 frtot fizetni, összesen a kétrendbeliért 856 forintot; ellenben a tót munkásoknál a napszámhátré és élelmek és egyes járandóságokért adtam . . . . . 996 frtot,  
tehát levonva . . . . . 856 frtot

többit adtam ki 110 frttal,

de megjegyzendő, hogy a 966 frtba a pálinka is benne van, a mi a 818 férfi napszámnál, kivált csépléskor hasonlóan adandó lett volna; továbbá, hogy a szerzés 1894-ben túlmagos összeggel terhelt, úgy, hogy ezen két tétel a 110 frt különbözetet elenyészteti.

És ezek után nem felejtendő és ez a legnagyobb előny, hogy 30 emberrel mindig biztosan rendelkezhetni, ellenben a helybeliekre támaszkodva, gyakran egyetlen ember sem lett volna.

A szakmány-munkáknál a járandóságokkal együtt kimutatott összeg is olyan, a melyért itt nem fedezhetném az illető munkálatokat.

Olcsónak azonban egyik sem nevezhető, csak a szükség kényszerre, az idegenekkel dolgoztatás és ha a helybeliek hasonlóan köteleznék magukat, állandóan meghatározott számban, mindig elé állani, úgy valószínűleg mindkét részre jobb lenne, — lehet, hogy a példa erre őket reá vezetendi.

A répa mivélésnél határozottabban előnyösebbek a helybelieknél, mert az ugynevezett egyezést a mi népünk még nem érti, és ez a répatermés rovására megy.

Az elszámoláskor egyénienként mindenik illetőségét kiadva, esett 6 havi keresmény élelmezésen kívül:

egy férfi munkásra . . . . . 84 frt 38 kr.

egy nő » . . . . . 58 frt 64 kr. esett.

Ezzel megváltak elégedve, de ezen kedvező eredményt az is idézte elő, mert a 6. hónap alatt itt olyan szárazság uralkodott, hogy egyetlen egész napot nem heverték, mert félesős napokon is az eső elmúltával, sőt némelykor az alatt is, kivált a férfiak, fedél alatt lettek foglalkoztatva.

A kik azonban tót munkásokhoz kívánnak jutni, ezzel sietniök kell, mert legkésőbb januárban ezeket már le kell foglalni.

Szabó József.

## Kender-termelésügyi gazda-értekezlet Maros-Ludason.

Néhány hét óta a legélenkebb megbeszélés tárgyát képezi úgy az erdélyi gazdasági egylet kebelében, mint azon kívül a gazdák körében, a kendertermelés ügye.

Az »Erdélyi Gazdá«-nak mult évi utolsó számában közölt s az ügy állása felől tájékoztató cikkünkben jeleztük, hogy *Betegh Sándor* úr, a ki a mult évben a »Magyar kender- és lenipar részvénytársaság« szegedi gyára részére, kísérletképen néhány holdon már termelt kendert, a környékbeli gazdákat *Maros-Ludasra* folyó hó 4-ikére értekezletre hívta egybe, hogy ott megbeszéltsétek, mi volna a gazdaközönség teendője ezen növénynek nagyban való termelése érdekében.

Ezen értekezletre erdélyi gazdasági egyletünk is meghivatván, ennek képviselőjében alólirott egyleti titkár küldetett ki, a ki is ott megjelenván, az értekezlet lefolyásáról a következőkben kíván beszámolni.

Az értekezlet január 4-én d. e. 10 órakor, a község házában, illetőleg ott a Casinó helyiségében tartatott meg, 26 érdeklődő gazda részvétele mellett, a kik között ott voltak az értekezlet összehívóján *Betegh Sándor* uron és az erdélyi gazdasági egylet képviselőjén kívül: *gróf Bethlen Sándor*, *Keresztes Áron*, *Száva András*, *Hórváth Miklós*, *Ilyés Albert*, *Csontos Miklós*, *Fosztó László*, *Pásztor Sándor*, *gróf Vass Albert* képviselőjében *Gönczy Mihály*, *Rozsnyai N.*, *gróf*

Zichy képviselőjében *Molnár Dénes, Kabos Kálmán, Kovács István, Keresztes Lajos, gr. Andrássy jószágigazgatója, Hirsch Adolf, Berkovics Ábrahám, Berkovics Pinkász, Hirsch Jakab, Hirsch Móricz, Goldstein Mór, Lefkovits Hermann* stb. földbirtokosok és gazdák, a kik mindvégig a legélénkebb érdeklődést tanúsítottak az értekezlet folyama alatt az ügy iránt.

Elnökké egyhangulag *Betegh Sándor* úr választatott meg, ki is elfoglalván az elnöki széket, a következő beszédet tartotta:

»Tisztelt Uraim, gazdatársak!

Azon bátorság, mondhatni merészségnek is, hogy megbízatás nélkül, mai napra értekezletre, önöket felkértem, indokát találja nyomorult gazdasági viszonyainkban.

De indokolja még azon körülmény is, hogy a múlt nyáron t. gazdatársaim némelyikének, — az olasz kenderkoró termelés iránt, midőn nagyobb mérvű érdeklődést felköltve tapasztaltam, — határozott ígéretet tettem, hogy a nyereség végeredményét közölni fogom.

Azonban a szegedi kendergyár, melynek részére termeltem az olasz kenderkorót, számláját, maga tudja mi okon, nagyon későn juttatta kezemhez és ezért ígéretemet maig beváltani sem voltam képes.

Időközben azonban az erdélyi gazdasági egyesület a gazdaközséghez következő felhívást bocsátotta közre.\*)

Ezen felhívás vétele után azonnal irtam a gazd. egyesület nagyérdemű elnökének mélt. *Szabó József* és az egyesületi titkár tek. *Szákáts Péter* uraknak, közölve, hogy bár hön üdvözlöm a kolozsvári központtal létesítendő kendergyár eszméjét is, még is, mert a m. ludasi központtal itten a kender termelőknél jövedelmezőbb posztitót lehetne teremteni, — óhajtanám, ha áldásthöző egyesületi működésüket és figyelmüket ezen vidéken felállítandó gyárra is kiterjesztenék, felkérvén egyszersmind irt urakat, hogy a mai értekezlet eredményét biztosítandó — lennének szivesek személyesen résztvenni benne.

Az egyesület nagyérdemű elnöke levélben értesített, hogy tekintettel megrongált egészségi állapotára, ily téli időszakban vidéki kirándulásra — sajnálattal — nem vállalkozhatik, de az egyesület t. titkára által az egyesületet képviseltetni fogja, hön óhajtván a legjobb sikert.

\*) L. az „*Erdélyi Gazda*“ 1894. évi 52. számát, melyben már közöltetett.

Én tehát a jelenlevő títkárnak, Szakáts Péter úrnak, mindnyájok nevében köszönetet mondok, hogy ezen a mai napon, kicsiny, de úgy lehet, már a közeljövőben nagy horderővel, birandó gazdasági ügynek elővitelle és létesítésc tárgyában, személyesen résztvenni, magát elhatározta.

Most ezek előrebocsátása után, bátor vagyok áttérni az ügy érdemére — előterjesztést téve, hogy:

1894. folyama alatt, kissé késő időben, nem egészen jól művelt földbe, sőt küzdve hallatlan szárazsággal is, a próbául elvetett olasz kender, holdanként 55 frt tiszta hasznot adott, ide nem értve a szükséges ökor erőt.

Ezen területek, melyek nem összefüggő egy darabot képeznek, felmértvén, bár 4 holdat tesznek ki és mint ilyenek megfelelő kendermaggal be is lettek vetve, mindazonáltal az egyik parcella nem kelvén ki, csak 3 holdnak terméséről számolhatok be, akép, hogy: 163 m. 20 kiló kenderkoró 1 frt 60 krral fizetett értékéből = 261 frt 12 krból — a gyár által előlegezett olasz kendermag 202 kilónak értékét leütve — 196 frt 48 krt juttatott kezemhez.

Ezen 196 forint 48 kr. nem képezi még a tiszta jövedelmet, mert egy részről az azutáni költséget holdankénti 15 frttal = 45 frtot kell levonásba vennem — és más részről a 4-ik terméketlen holdnak vetőmag értékét 16 frtot, a mi számlámba levonásba vétetett, s így vagy a költségekből kihagyandó, vagy az utalványozat 196 frt 48 krhoz hozzáadandó lévén, következőkép lesz megállapítva véglegesen, u m.:

utalványozott összeg . . . . .	196 frt 48 kr.
50 kiló kendermag értéke . . . . .	16 frt — kr.
	<hr/>
	212 frt 48 kr.

3 holdnak aratási- és felrakodási költségei holdanként á 15 forint, összesen tehát

levonandó . . . . .	45 frt — kr.
---------------------	--------------

Marad tiszta netto jövedelem . 167 frt 48 kr.

és így holdankénti 55 frt tiszta jövedelmet gazdatársaim érdekében tiszta, higgadt megfontolás után ezen évben elértnek bizonyíthatok.

T. uraim, — gazdatársak! Az imént kimutatott 55 frt netto jövedelmet megfelelő talajon — messze vidékre küldve, drága fuvar tarifa mellett, mint minimalis árt — volt szerencsém kimutatni, de

ézen összeg egészen másként alakulna, ha szerencsések lennének közelünkben ezen vidéken egy gyárt bírhatni, mert ezen esetben a drága vasuti tarifa elesnék — és az oda fizetendő fuvar-díjak legnagyobb összege a termelők javára iratnék, mely esetben remélni bátor vagyok, hogy 55 frt helyett 80 90, sőt 100 frt eredmény is elérhető lenne.

Még reflektálni akarok a kender termő föld minőségére, mely határozott feltételt szab előnkbe, — t. i. minden olyan nyirkos, de nem vizenyős föld, mely iszap lerakódás által képződött szárazabb nemű rétet képvisel és a melyekbe a mi hazaiféle kenderünk csak vastag kenderszálakat teremne, — kiválóan alkalmasak az olasz kender termelésére. Már pedig a mezőségen bőven találhatunk iszapos helyek, kiszáritott mocsár feneket, vagy finomabb, de kevesebb szénát termő rétek, melyek kellő művelés alá vétel után a gazda reményeit nem csalják meg.

Ezekben kívántam t. gazdatársaimnak, igéretem alapján, beszámolni, melyet, ha becses figyelmükre méltatva, úgy találnák, hogy megérdemli és szükséges egy leendő gyár létesítése tárgyában lépéseket tenni, ezennel tisztelettel felkérem a tárgyhöz — eszmét cserélve, hozzászólni. «

Az elnöki megnyitó és kísérleti eredmények előterjesztése után, az erdélyi gazdasági egylet képviselője előadta mindazt, a mi a legközelebbi időben az erdélyi gazdasági egylet kebelében, a kendertermelésnek terjesztése és hazarészünk egyik vagy másik pontján kikészítő telep fölállítása érdekében történt s illetőleg azon tárgyalás eredményét, a mely az egylet és a »Magyar kender- és lenipar részvénytársaság« közt folyt, valamint az egylet igazgató-választmányának határozatát.

Előterjesztette, hogy újabban egy másik cég is: a »Berg Newmann és fia« Budapesten letelepedett és a földművelési minis-teriummal szerződéses viszonyba lépett angol cég is, megkeresést intézett az erdélyi gazdasági egylet felé, kérve az itteni gazdaközön-ség figyelmét az általuk felkarolt kender és lentermelésre felhívni.

Nevezett cég a kender készítését egy új módszer szerint eszközli, nevezetesen áztatás helyett vegyileg kezeli, miért is nem szükségesek a nagy méretű áztató helyiségek, a mely eljárás, — miként írja, hogy azokról, próbák után, a földművelési minis-terium is meggyőződött — igen előnyös és hasznos és szintén hajlandó, a földművelési minis-teriummal kötött szerződés értelmében, kender



és len feldolgozó telepet létesíteni minden oly helyen, a hol az illető birtokosok kötelezettséget vállalnak az iránt, hogy körülbelül 500 holdnyi arra alkalmas területen 5—10 évig kendert, vagy lenet fognak termelni.

Midőn is a nyers terméket előre megállapított fix árban beváltják s a kidolgozott és a világpiacon értékesítendő kender vagy len után származó nyereségen is a termelők aránylagosan osztoznak.

Igy két ajánlat is állván az értekezlet előtt, élénk eszmecsere fejlődött ki az ügy körül, melynek folyamán előterjesztette még az e. g. e. titkára a mezőhegyesi állami uradalomtól nyert termelési adatokat is.

Mínthogy azonban adatok kellő mennyiségben még nem állanak rendelkezésre, az 1895-ik évben, a nagyban való termelésbe az értekezletre megjelent gazdák belemenni nem hajlandók, hanem az erdélyi gazdasági egyesület igazg. választmánya határozatának megfelelően, azon elv jutott általános érvényre, hogy az 1895-ik évben eszközöltessenek nagyobb próba termelések és a nyerendő tapasztalatok alapján indíttassék azután mozgalom a termelés kiterjesztése és áztató s kikészítő telep létesítése iránt.

Felszólítás folytán az e. g. e. titkára még rövid előadást tartott a kender termeléséről.

Végül az elnök a következőkben foglalta össze az értekezlet határozatát:

Az értekezlet üdvözetét küldi az erdélyi gazdasági egyesületnek és ennek nagyérdemű elnökének és felkéri, hogy tapasztalt körültekintésével továbbra is képviselje a gazdaközönség érdekeit és ezen ügyet a *Maros-Ludas* környéki gazda érdekeltség javára is, — a hol megfelelő tapasztalatok szerzése után, a kívánt 500 hold bizton aláíratik — juttassa sikerre.

Erre való tekintettel sziveskedjék közben járni a »Magyar kender- és lenipar részvénytársaság«-nál, hogy fogadja el ezen évet próbaévné, a jelentkező gazdáknak adjon vetőmagot fél vagy legalább mérsékelt áron, a termelendő kenderkórót határozatlan mennyiségben, de előre meghatározott és legalább is 2 frt métermázsánkénti árért, a termelő állomásán vegye át, a mely szerződéssel biztosítandó.

A Maros-Ludas vidékén lakó gazdák *Betegh Sándor* úrnál jelentsék be, hogy ezen évben mily területen hajlandók kendert termelni, a ki ezt az erdélyi gazdasági egylettel közlendi.

A termés betakarítása, átvétele és elszámolása után tartassék újabb értekezlet a további teendők megbeszélésére.

Felhivattak ezek után a jelen volt gazdák, hogy nyilatkoznának, miszerint ebben az évben milyen területen hajlandók, kísérletképen, tapasztalatszerzés szempontjából, kendert termelni? és  $88\frac{1}{2}$  holdra történt jelentkezés.

Próbaképen összeiratott, hogy ha a folyó évi kísérletezést siker kíséri, mennyire vállalkoznának a jelenlévők, hogy a gyár részére tovább is termelnek és a 25 jelen volt gazda részéről 215 hold jelentetett be.

Ezek után elnöklő *Betegh Sándor* úr lelkes beszéddel, a melyben megköszönte a meleg érdeklődést és constatálta, hogy a tapasztaltak kétségtelenné teszik, miszerint *Maros-Ludas* környékén a kender termelés iránti kedv és föltételek megvannak s ha kellő tapasztalat álland rendelkezésre, a kikészítő telep létesítése nehézségekkel nem találkozik — éljenzések közben az értekezletet bezárta.

*Sz. Szakáts Péter.*

## A kendertermelés főbb vonásaiban.

Ha gazdaságunkban egy új, eddig ott nem termelt növényt akarunk meghonosítani, két kérdésre kell tudnunk feleletet adni. Gazdaságunk klímája, talaja és egyéb sajátos viszonyai olyanok-e, hogy ezen új növény kellő hasznot adóan termelhető-e? Másodszer ezen új növény miként értékesíthető, gazdaságunk munkás viszonyai és azon tényezők, a melyek a termelést drágává vagy olcsóvá teszik, minők; ad-e a költségek levonása után annyi hasznot a termeni szándékolt új növény, hogy termeléséhez érdemes legyen hozzá fogni. Így tisztában kell lennünk az új növény termelésének főbb vonásaival. Saját viszonyainkhoz alkalmazott pontos számítást kell tennünk az elérhető tiszta jövedelemre. Ezen számításnál pedig soha sem szabad vérmesen számítani, mindig inkább a minimumot kell számításba hozni. Csak, ha minden oldalról megnyugtató feleletet kaptunk, honosíthatjuk meg gazdaságunkban a termelni szán-

dékolt növényt, nehogy esetleg kevesebb jövedelmet hozzon, mint azon növény, melyet a kedvéért szűkebb határra szorítottuk, vagy termelésével egészen felhagytunk.

Az »Erdélyi Gazdasági Egylet« kezdeményezésére hazarészünk gazdái között mozgalom indult meg, hogy a kendertermelést gazdaságukban meghonosítsák. Cikkünk bevezető soraiban foglalt indok tehát kívánatossá sőt kötelességünké teszi, hogy azon gazdatársainkat, kik a kendertermelésével nem ismerősök, főbb vonásaiban megismertessük. — Ezenkívül a jövedelem kiszámításhoz mintát adjunk, melynek alapján saját viszonyaikat hozva számításba, a várható jövedelmet maguknak kiszámíthassák.

Mindamellet, hogy a kender minden talajban, úgy a laza homokban, mint a kötött agyagos talajban megterem, mégis a talaj tekintetében igényesnek mondhatjuk, mihelyt arról van szó, milyen talajt szeret, mely talajon termelhető haszonnal. Kivált rost nyérés szempontjából termelve csakis a mélyrétegű, humuszos talajt kedveli. Lehet termelni kendert sikerrel homok talajon is, ha az jó erőben van, jól diszlik a nagyon kötött agyagtalajon is, ha nem nagyon nedves, de leginkább megfelel neki a félig kötött, televényes, mélyrétegű agyag talaj. Mint minden kultur-növényünkre, úgy a kender minőségére is nagy befolyással van a talaj. Más minőségű kender terem a homok-, más az agyag talajon. A talaj megválasztása, ha módunkban van, nagyfontosságú a kender termelésénél. Friss gyeptrés, lápföldek, feltört herések és luczernások kellő mély réteggel azon talajok, melyek leginkább biztosítják a sikerét.

Ha vetésforgóban kívánjuk termelni, helyének megválasztása nem ad sok nehézséget. Az előnövénnyre nem válogatós, minden növény után vethető, bár nem helyes, de sőt önmaga után is. — Legjobb előnövényei a kapások, hüvelyesek és herefélék, utána pedig jól diszlenek a kalászosok.

A talaj előkészítésénél fődolog a mély szántás és a porhanyó talaj megmunkálás. Az őszi mély szántás elengedhetlen. Tavasszal azonban nem csak felesleges, de káros a szántás. Csirázásához és fejlődése kezdetén a kender sok talajnedvességet kíván, így szükséges, hogy a talajnedvességet minél inkább megőrizzük. A tavaszi szántással pedig épen szárítjuk a talajt. A grubberolás, vagy ha nincs grubberünk, a fogasolás ajánlható.

Trágyázásánál az istálló-trágyát alig nélkülözhetjük, azonban a műtrágyákat is meghálálja. Az istálló-trágya kivált humuszban szegény talajon elengedhetlen. A friss istálló-trágyában is jól diszlik. A bő trágyázást megtüri és ha a természettől nem gazdag a talaj, meg is kívánja. Sok kalit és meszet kíván, azonban hazarészünkben ezek ritka talajból hiányoznak, pótlásra nem szorulnak. Annál inkább szükséges a foszfor-trágya, melyet leginkább szuperfoszfát alakjában használunk. Ha istálló-trágyával trágyázunk is 1.50—2. q. szuperfoszfátot adhatunk alája.

Vetőmag megválasztás. A kender csak egy fajtát képez. — Bár beszélnek közönséges és óriási kenderről is, a kettő nem külön fajta, hanem a kedvező talaj és művelési viszonyok következtében vált különbözővé. Szabadjon féleségnek nevezni azt a nagy különbséget, a mely a különböző országokban és vidékeken termelt kender és kender között van. Nagyon könnyen változik a kender, könnyen elfajzik, de könnyen is nemesíthető. — Az olasz és orosz kender tartoznak a jobb minőségű kenderek közé. Nálunk a bácskai kender. Bár honnan is szerezzük a vetőmagot, ügyeljünk, hogy egyenletesen nagyszemű, fényes legyen, ne legyen avas izű és kellő csiraképes legyen.

Vetése kézzel vagy géppel történik. Az utóbbinak előnyét nincs miért bizonyítgatnunk. Ha kézzel vetünk, lehetőleg igyekezzünk egyenletesen vetni. A sor minőségére nagy befolyással van, hogy az egyes kender növények milyen távolságra állanak egymástól. Másképp kell vetnünk a rostnyerés céljából és másként a magnyerésre szánt kendert. Mi ez alkalommal csak az előbbiről kívánunk szólni. Vetőmag holdanként 30—35 kl. szükséges. És ezt 16—18 cm. távol álló sorokban vessük. Tekintve azonban, hogy minden talajon és minden klíma alatt más-más a célszerű sortávolság, a legjobbat minden gazdaság maga tudja megállapítani kísérlet útján. Vetés idejére legjobb a korai vetés, míg a tavaszi nedvesség a talajban van. Bácskában április közepén, Baranyában végén vetnek. A korán vetett kender rostjai sokkal ruganyosabbak és tilolása sem megy oly nehezen, mint a későn vetetté. A gép után tövis boronát jártatunk, hogy a fenmaradt magokat is alátakarjuk. A csirázáshoz szükséges nedvesség megóvására le is hengerezzük.

Ápolás. Kevés ápolásra van a kendernek szüksége. Csak arra

kell szoritkozunk, hogy ha nagyon elgyomosodik a kikelés után, meggyomláztatjuk. Hogy ha már annyira fejlődött, hogy 40—50 cm. magasságot elért, a gyomoktól nem kell féltenuünk.

Aratás. Az aratás idejének teljes megállapítása nagyon fontos, úgy a kelleténél korábban, mint a későbbben aratott kender veszt minőségéből. Aratásra megérett a kender, ha sárgulni kezd, a kórója, vagy legalább a sötétzöldből világoszöld szint vált. Némely helytt nyüvik a kendert, de legcélszerűbb sarlóval aratni, közel a földhöz levágni. Az aratás alkalmával tanácsos mindjárt osztályozni is, mert az osztályozott kender magasabb áru.

Szárítás. A szárítás céljából vagy egymáshoz támasztjuk a kénéket kupalakban, vagy egymásra fektetjük keresztbe. Mihelyt annyira száradt, hogy a levelek könnyen letörhetőek, megfosztjuk a levelektől is, hogy csak a kórók maradjanak. Mihelyt annyira megszáradt a kender, hogy könnyen törik, következhetik a behordás vagy az átadás.

Csak nagyobb és főbb vonásaiban ismertettük itt a termelést, annyit, a mennyire első tájékozásul szüksége lehet egyes olvasóinknak. Amennyiből megítélhetik, hogy gazdaságuk keretébe beilleszthető-e a kender termelése.

Térjünk most át az üzleti részre. Meggyőződhattünk a termeléséről elmondottakból, hogy a kender termeléséhez, kivált, ha nem mi készítjük ki, kevés tőkebefektetés kell. Így a befektett kis tőke kamatai nem drágítják a termelést. Ápolásához nem sok munkás kéz kell. Csakis az aratáshoz kell sok munkás. De ez éppen oly időre esik, mikor minden mezei munkában egy kis szünet állott be. Augusztusban a kalászosok learatása után, rossz munkás viszonyok között, is fogunk kaphatni kellő számú és olcsó munkást a legtöbb vidéken. A behordás és ha kikészítetlenül adjuk el, a szállítás kerül sokba, kivált, ha vasutan kell szállitanunk, mivel a kenderkévek sok helyet foglalnak el. Egy vasuti kocsiba alig fér valamivel több, egy kat. hold termésénél, a termést átlagosan 40—50 q.-ra téve. A szállítási költség tehát sokat levón a tiszta jövedelemből.

Nagyon szerettük volna, ha hazarészünk valamely gazdaságából nyert pontos költségszámítást adhattunk volna az olvasó kezébe. De hazarészünkben csak egy-két gazdaság termeli eddigelé a ken-

dert és azt is csak kísérletképen Meg kell elégednünk a mezőhegyesi uradalomtól nyert adatokkal, melynek számítási adatait tájékoztatásul itt közöljük a »Magyar Gazdák Lapja« után:

*Egy kat. hold kórós kenderre.*

I. Kiadások:

1. Földelőkészítés költségei:

Vető alászántás $1\frac{1}{4}$ négyes ökor 2.—,	
$1\frac{1}{4}$ béres —.70 . . . . .	4 frt 05 kr.
Fogasolás vetés előtt $\frac{1}{6}$ négyes, $\frac{1}{6}$ béres	— » 44 »
Hengerelés vetés » $\frac{1}{6}$ kettős, $\frac{1}{6}$ »	— » 28 »

2. Vetés költségei:

Vetés sorvetőgéppel 6'' sortáv $\frac{1}{8}$ kettős	
$\frac{3}{8}$ béres . . . . .	— frt 35 kr.
Vetés után tövisborona $\frac{1}{6}$ kettős $\frac{1}{6}$ béres	— » 28 »
Vetés „ henger $\frac{1}{6}$ » $\frac{1}{6}$ »	— » 28 »
Vetőmagnmennyiség 30 kg. à —.15 (saját termésből)	4 » 50 »

3. Ápolás költségei:

Gyomlálás, 1 napszám . . . . .	— frt 40 kr.
--------------------------------	--------------

4. Betakarítás költségei:

Aratás szakmányban . . . . .	20 frt — kr.
47 q termés behordása 2 négyes, 4 béres	6 » 80 »
Kazalozásnál kisegítő 1 napszám . . . . .	— » 60 »

5. Jég elleni biztosítás:

118 f. érték után 7% (le 24% engedm.) . . . . .	6 frt 28 kr.
-------------------------------------------------	--------------

6. Kezelési, trágyázási költségek stb.:

(Fölösen számítva) . . . . .	2 frt 74 kr.
------------------------------	--------------

<i>Költségek összege 1 holdon</i> . . . . .	47 frt — kr.
---------------------------------------------	--------------

2. Bevétel:

Hozam értéke 47 q. à 2 frt 50 kr. . . . .	118 frt 50 kr.
-------------------------------------------	----------------

<i>Mutatkozik tiszta jövedelem</i> . . . . .	71 frt 50 kr.
----------------------------------------------	---------------

vagyis 1 q. kórós kender tisztán 1 forint 52 krral értékesül.

Bár a mi viszonyainktól természetileg és mezőgazdasági helyzeténél fogva egészen elütő gazdaságból nyert adatokat közöltünk és így több körülménnyel kell eljárunk, midőn a mi viszonyainknak megfelelő adatokkal akarjuk helyettesíteni. De, ha több óva-

tossággal is, gondolkozva minden gazda rájőhet a maga viszonyainak megfelelő számadatokra. És ezek alapján helyesen kiszámíthatja magának a várható jövedelmet.

Nagy Kálmán.

## IRODALMI SZEMLE.

**Könyvismertetés** Jeles állatorvosi könyvet ajánlunk olvasóink figyelmébe. Czime: »*Állatorvosi belgyógyászat*, I. kötet *Fertőző betegségek*«; írta *dr. Hutyra Ferencz* állatorvosi akadémiai ny. r., egyetemi magán tanár; ára 5 frt; megrendelhető — bizonyára — a szerzőnél: Budapest, állatorvosi akadémia. Az 563 oldalú nagy kötet igen fontos szerepre hivatott. Alaposan tájékoztatnia kell a folyton terjedő és újakkal szaporodó *fertőző állatbetegségek* feől. Ezért a gazda nem nélkülözheti ezt a kötetet, mert az a gazda, ki nincs tájékozva a fertőző betegségek természete, elterjedésük módjai és az elfojtásokat célzó intézkedések s teendőik dolgában, sem megérteni, sem méltányolni nem fogja tudni azokat a törvényeket és rendeleteket, melyeknek feladata biztosítani és megmenteni azt az óriási vagyont, mely állatállományunkban fekszik. Az a pénz, melyet ezért a kötetért a gazda kiad, százszoros kamatot hozó befektetés; ha nem is veszi meg az ezután megjelenő II-ik kötetet, egy értékes önálló szakkönyve lesz, melyhez a jövőben — sajnos, de ez a kilátásunk — mind többször lesz kénytelen tanácsért fordulni. Az ajánlott kötet határozottan tudományos munka, mely mindenre kiterjedő részletezéssel írja le a betegségeket. Előadása jól érthető, magyarázatai fényesen megvilágítják mindazt, a mire tanítani akar, ezért a nem szakképzett olvasót is kellően tájékoztatja mindarról, a mit a fertőző betegségekről okvetlenül tudni kell.

sz. á.

\*

**A ragadós tüdőlobról** — ragadós tüdővész és a *gümőkorról*, — tuberculosis, szarvasmarha tenyésztésünket veszedelmesen fenyegető eme két betegségről, szükségesnek tartják ideiktatni azt, a mit dr. Hutyra Ferencz állatorvosi akadémia tanára »*Állatorvosi belgyógyászat*« I. kötet »*Fertőző betegségek*« czimű jeles munkájában ír: »Hogy a ragadós tüdőlob mikor hurczoltatott be Magyarországra,

azt ma már lehetetlen megállapítani, de annyi bizonyos, hogy a behurczolás hozzánk is a nyugati fajta szarvasmarhákkal történt és pedig mindenek szerint e század közepe táján. A hollandi és schweizi marhának bizonyára volt e tekintetben szerepe, sokkal inkább terjesztette azonban a bajt a Morvaországgal és az ezzel szomszédos vidékekkel fentartott élénk állatforgalom, mit eléggé bizonyít az a tény, hogy ez időszerint kizárólag a nevezett tartománnyal határos országrész (a Duna balpartja) van fertőzve, míg egyebütt, hová pedig szintén hoztak schweiczi és hollandi marhát, épen nem, vagy csak elvétve fordul elő a bántalom. *A gümőkórról* a következőket írja az érdemes szerző: »Magyarországon, bár számadatok egyáltalán nem állanak rendelkezésemre, a gümőkór különösen nyugati fajta tenyészetekben nagy mértékben van elterjedve oly annyira, hogy az utóbbi időben már nem egy tenyészetnek feloszlataása vált szükségessé miatta. Mindenesetre hasonlíthatatlanul nagyobb veszélyt képvisel nálunk az állattenyésztésre, mint a szarvasm. ragadós tüdőlobja«, (melynek kiirtására már eddig is elköltöttünk 1½ millió forintot. Szerk.) »és pedig annál inkább, mert minden óvintézkedés hiányában, terjedésének egészen szabad útja van.« sz. á.

\*

**Istállótrágya, szuperfoszfát és Thomássalak.** Egy sziléziai gazdának nézetei vannak e három trágyaféléről a »Köztelek«-ben igen érdekesen leírva. A termés fokozását ő istállótrágya által részben ki nem vihetőnek, részben túldrágának tartja. Nem vihető ki, mert abban a növényi tápanyagokat a szükséglet szerint teljesen soha nem adhatjuk vissza, mert egyik-másik elkatrészből vagy sokat, vagy keveset nyújtunk. A nagy verseny következtében nagy átlag termésekre kell törekednünk; ezáltal oly sok talajérőt vónunk ki, hogy azt istállótrágyával vissza nem adhatjuk. Részint, mert a legintenzívebb állattartással sem tarthatunk annyi állatot, hogy a kívánt mennyiséget gazdaságunkban előállíthassuk, részint, mert az istállótrágyában a tápanyagok nincsenek meg azon mértékben, mint azok kívántatnak.

Ugyanazon területen többet és olcsóbban termelni csak műtrágyákkal lehet. De itt is számítással kell éljünk. Ha például 15—16% szuperfoszfátot használunk 84—85% idegen, nem növényi tápanyagnak szállítási díját kell megfizetnünk. De, ha 30—42%-os





szuperfoszfátot használunk, ezen háromszoros szuperfoszfát vételénél fuvardij, zsák, széthintés stb. a kiadást éppen kétharmaddal kevesbitjük. Egy kocsi vételénél, pedig ez már jelentékeny összeg.

A Thomassalak használatát azért nem ajánlja, mert nehezen oldódván, csak a 2—3-ik évben fejt ki hatását s így lassan kamatozó tőkének tekinti. A gazdának mindent kamatoztatni kell és pedig minél gyorsabban, ettől függ boldogulása. n.—k.

\*

**Czukorrépa etetése által okozott tömeges megbetegedés szarvasmarhák között.** A »Veterinarius« január 15-iki számában egy érdekes közlemény jelent meg e czímen, melyet a »Berliner. Thierarzt Wochensthift« után közöl. Érdekességénél fogva olvasóink számára ide iktatjuk: »Egy kisebb tehenészet tulajdonosa répaszedés után állataival répalevelet, később azonban 1—2 napon keresztül csak répát etetett, mire az állatok egyszerre rosszul kezdettek enni, sőt később semmit sem; tehenei pedig, melyek addig kb. 80 l. tejet adtak, hirtelen 10 literre apasztottak. A tulajdonos ekkor *Becker* állatorvoshoz fordult, ki a vizsgálat megejtésekor a teheneket elég vidámnak találta, járásuk azonban óvatos-feszesség volt, anélkül, hogy lábaikon valami eltérést talált volna. Az istállóban a tehenek izomremegést mutattak; a pulsus 40—50, légzésük 20—40, hőmérsékletük rendes, pupillák egyenlően tágultak, a peristaltika kissé renyhe, a bélsár híg. — Az állatoknak az állás igen nehezükre esett, sőt egyesek össze is estek és pár óra múlva az összes tehenek feküdtek. B. a répát, melyet különben sem ettek, elvonatta és minden tehén számára 500 gr. natr. sulfuricumot rendelt, takarmányul pedig szénát és szalmát rázva. A harmadik napon egyesek elkezdtek szálazni, sőt kevés vizet is ittak, de huzamosabb ideig állani most sem voltak képesek, ötödik napra azonban a tehenek annyira javultak, hogy most már képes volt a tulajdonos a rendes mennyiségű tejet tovább szállítani, takarmányul pedig B. tanácsára a répa kizárólagos adagolását mellőzve, ismét répaleveleket adott.

A betegség okául B. csak a répa kizárólagos etetését tekinti, daczára annak, hogy a répában előforduló és gyakran mérgezési tüneteket okozó kálsalétrom- és oxalsav-mérgezésre utaló tünetek hiányoztak.

**A ruszti szőlőbetegség.** A m. k. földmivvelésügyi miniszteriumhoz jelentés érkezett, hogy a ruszti szőlőkben egy ismeretlen s káros betegség jelentkezett. Dr. Horváth Géza, dr. Magócsy-Dietz Sándor és Linhart György tanár vizsgálata alapján kitünt, hogy a *ruszti* szőlőbetegség teljesen hasonló a franciaországi felette veszélyes *goumose bacillaire* szőlőbetegséghez, sőt valószínűleg ugyanaz. A vizsgálat eredményét Linhardt György m.-óvári akadémiai tanár a »Köztelek«-ben közzé tette. Ennek alapján a betegség tüneteivel megismertetni olvasóinkat szükségesnek látjuk, hogy ha valahol új csapásként fellépne, egy pillanatig se késsenek annak bejelentésével.

Linhárd György az első benyomást, a mi szembetűnt, következőleg írja le:

»A kép, melyet láttunk, siralmas volt. Első pillanatra feltűnt sok hajtás elfeketedése, zöld-fekete tarkasága s a hajtások nyurgasága. A hajtásokon az elfeketedés nagyon különböző módon mutatkozott, egyeseken csak kisebb-nagyobb sötétbarna foltok, másokon hosszabb vagy rövidebb sávok, szallagok voltak láthatók, némely helyen a hajtás köröskörül el volt feketedve — egyszer a hajtásnak csak néhány centiméternyi hosszában (váltakozva egészségesnek látszó zöld részekkel) máskor azonban 10—15 cm. hosszúságban s végül néha a hajtás vagy egészen, vagy fele, vagy harmadnyi hosszában el volt feketedve. Láttunk tőkékét, a melyek már régebben, valószínűleg a múlt év tavaszán — elhaltak, mert a hajtásoknak nyomait sem mutatták. Láttunk olyanokat, melyek már elhaltak ugyan, de a rajtuk levő fekete vagy feketésen foltozott rövid s nyurga elszáradt hajtások azt mutatták, hogy e tőkék tavasszal még hajtottak.

Voltak olyan tőkék, melyen a ráójtott rész (a *Rupestris Monticola*) elhalt, elszáradt, az alany (a *Rupestris Martin*) azonban sok nyurga gyökérhajtást fejlesztett, melyek közül több már foltosan vagy elfeketedve elszáradt, még mások zöldek, de feketén tarkáztak voltak, egészséges, zöld levelekkel.

S végül voltak tőkék, melyek egészben éltek, de hajtásaik között vagy váltakoztak az egészségesek a betegekkel vagy a hajtások valamennyije el volt száradva.

A beteg hajtások alsó elfásodott részén a kéreg több esetben fel volt repedezve.«

Feltűnőnek mondja a beteg tőkék gyökéjének nagy számát.

A görcsövi és szövettani vizsgálat eredményével nem fásasztjuk olvasóink türelmét, mert azt végrehajtani és a tüneteket felismerni csak szakértő tudja. A vizsgálat eredményeiről annyit említünk meg, hogy a ruszti szőlőbetegség tünetei ugyanazok, mint a gommos bacillaire és az olasz országban pusztító mal-nero-é. A betegség Franciaországból hozatott szőlővesszők által hurczolatott be.

n.—k.

**A borlehzás, szűrlés, és derítés hatása a borra.** Aból a szempontból, hogy nagyon sokan nem képesek boraikból tiszta, derült bort állítani elő; Weigert a »Weinlaube« ban a következő tanácsokat adja.

Az élesztő gomba épen mint a penész és eczetgomba a savanyu folyadékokban is jól megél és növekszik. De, ha a cukortartalma, még alkohol mentes folyadékban e három közül csak az élesztőgomba szaporodik, a cukrot átváltoztatja alkohollá, mert rá nézve a cukornak oly jelentősége van, mint az emberre a tápláléknak. Ha azonban az egész cukor alkohollá változott, az élesztő gombák tovább nem élhetnek, épen mint az ember táplálék nélkül nem élhet. Ekkor a többi gombák lépnek fel. Kedvező hőmérséklet mellett, ha a szaporodásra megkívántató feltételek jelen vannak, a folyadék nagy felülete van a levegőnek kitéve, vagy a penész, vagy az eczetgombák szaporodnak el.

A kiforrott mustnak a seprőjében milliard szervezet ülepszik a fenékre, melyek szerepeiket eljátszották. Minél előbb megszabadítjuk ezektől a bort, annál jobb. Régen azt hitték, hogy minél tovább áll rajta a bor, annál jobb, mert erőt kölcsönöz a bornak. Sajnos, hogy még ma is sokan vannak ezen hitben. Csak egyszer győződnének meg, mennyivel hamarabb tisztul meg a bor, ha ezen piszoktól megszabadítjuk, nem hagynák oly sokáig állani.

Lehetőleg minél hamarabb fejtjük le a borokat. A lehuzott bor soha sem egészen tiszta, hanem kisebb-nagyobb mértékben zavaros. De pár hét múlva megtisztul. — Nyár kezdetén május és júniusban azonban a legrendesebb időben lehuzott bor is megzavarosodik, utóerjedésen megy keresztül. Gyakran alig észrevehető, de ha sok cukor maradt benne átváltozatlanul, megzavarosodik és szénsavképződés következik be.

Ezen utóerjedést megakadályozni nem vagyunk képesek, ha csak az erjedést megakadályozó szereket nem adunk hozzá: alkoholt, kénessavat stb. Nem áll érdekünkben, mert egy 7–8 hónapos bort nem fogunk úgy sem palaczkozni. Csak az utóerjedés elmul-tával kezdődik a bor tulajdonképeni érlelése.

A borok ezen további iskolázása ismételt lehuzás és a pinczében való ászkolás által történik. Idővel és fáradtsággal a kellő alkohol tartalmu bort odaérlelhetjük, hogy teljesen tiszta marad és tartós. Nagyon gyakran ezt el nem érhetjük, mert nem ülepszik le minden oly részecske, mely a bort megzavarhatja, sok nehezen oldható részecske marad benne. Ha az ily bor felületével levegő érintkezik, azonnal fehér borvirág képződik, a melynek ugyan nagyon káros hatása nincs, hacsak kevés ideig van a borban, de azért alkalmatlan és pincze kezelésünk elítélésére ad alkalmat.

A gombacsirák ártalmatlanná tételére a bort 50° R.-ig felhívítjük Pasteur eljárása és tanácsa folytán. Vagy, mivel ez nagyon körülményes munka és sok időt rabol, szürlézzük vagy derítjük. E két utóbbi eljárás egy jelentőségű, a különbség, hogy az elsőnél a bor van mozgásban, a másodiknál a bor helyén marad és egy szitaszerű csapadékkal ülepitjük le a gombacsirákat a felszínről a fenékre. E két művelet eredménye akármelyiket alkalmazzuk — ugyanaz.

E szürlés ott alkalmazandó, a hol rövid idő alatt kell borainkat tisztává tennünk, kellő munkáskézzel rendelkezünk. A derítés sokkal kényelmesebb, munkás kézre nincs szükség, nem drága eszközzel, de lassabban megy. Ott alkalmazzuk, a hol várhatunk.

Bármelyiket alkalmazzuk, előbb tegyünk 1—2 hektóliterrel kísérletet és csak, ha ez jól sikerült, kellő gyakorlatot szereztünk magunknak, alkalmazzuk nagyobb mennyiségnél. n. k.

---

## VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

---

— A tej annál kövérebb, minél közelebb van a tehén a leborjuzáshoz. Ez régóta tudva van. Ujabb kísérletek eredménye az a tény, hogy a kisborjus tehén teje adja fel leghamarább tejfelét és ebből a tejfelből hamarabb köpülhetjük ki a vaját, mint a

már régóta tejelőtehén tejéből leszedett tejfelből. 22 óra elteltével az 1—2 hónap óta tejelő tehének tejében csak 15% tejfel — zsir — maradt vissza a lefelezés után; az 5—7 hónap óta tejelőkében ellenben 27%, a 8—10 hónap óta tejelő tehének tejében pedig 31%.

»Experiment Record.« sz. á.

— **Rumániában** felette sanyaru lehet a mezőgazdaság helyzete. A »*Wirtschafts politische B.*«-nak írják szomszédunkból, hogy a gazdák közönségének egy bizottsága memorandumot terjesztett a király elé, melyben 200 állami birtokbérlő a bérösszeg felének elengedését kéri. Ajánlja továbbá törvényjavaslat előterjesztését a szükségét szenvedő paraszt birtokosság segélyezésére is hogy, míg ez megtörténik, osztana ki az államkormány tengerit a szükölködők között.

sz. á.

— **Miért romlanak meg a tojások.** Ha 32° melegnek tesszük ki egy megtermékenyített tojást, a keltési folyamat indul meg, ha azonban most hosszabb ideig alacsonyabb hőmérséklet áll be, a keltés megakad. Nyáron szokott ezen eset beállni, mivel a nappalok melegnek és az éjjelek hidegek. Ha ezen változás három vagy négyszer beáll, elhal a csira és rothadási folyamat áll be. — Ebből következik, hogy a meg nem termékenyített tojás kevésbé van kitéve a romlásnak; két-három annyi ideig áll el, mint a megtermékenyített és emellett izletesebb is. — Ezért külön tartunk a szaporításra tyukokat. Az oly tyukok, melyekkel kakas nem jár, tovább tojnak és kevesebb hajlamot mutatnak a kotlásra.

Dr. P. Lwth.

— **Ujabb tapasztalat a heremagvaknak az arankától való megtisztítása körül.** A tavalyi száraz időjárás egy újabb tapasztalattal gazdagított, mely elég fontos arra, hogy gazdáinkat még figyelmesebbé tegye az aranka irtására. — Ezen tapasztalat pár szóban elmondható. A múlt évi száraz időjárás következtében általában véve a heremagvak és kivált a lóhere a rendesnél kisebbszemű maradt. Míg ellenkezőleg a arankának kedvezett a száraz időjárás és a megelőző évekhez viszonyítva, sokkal nagyobbra fejlődött. Ily körülmények között a tisztítás rendkívül nehéz és nagyon drágává lett. Nem csak az által, hogy sokkal több munka van a tisztítással, de főleg az által, hogy sok heremag megy veszendőbe, mint rostaalj. Ugyanis az arankával hasonló nagyságu heremagvak mind

ki kell hulljanak a tisztítás alkalmával. Ha ez azonban nagyobb-  
szemű, a heremag pedig kisebb a rendesnél, természetes, hogy  
nagyon sok a veszteség. n. k.

— **A szövetkezetek.** Az igazságügyminiszter törvényjavas-  
latot készített a szövetkezetekről. A törvényjavaslat olyan értelem-  
mel határozza meg a szövetkezetet, mint a kereskedelmi törvény.  
A szövetkezetek alakítása vonatkozó rész tartalma lényegében  
következő: Hogy ha a szövetkezet üzletét kiterjeszti nem-tagokra,  
azért a szövetkezet szövetkezet marad. Előleg- és hitelegyletek  
csak takarékbetétekre és hitelnyerésre czélzó ügyleteket köthetnek  
nem tagokkal. Szövetkezetet alapíthatnak: 1. az állam, a törvény-  
hatóságok és községek, vagy azok tisztviselői és más köz- és ma-  
gántestületek; 2. magánegyének, ha legalább hárman vannak, az  
országban elegendő biztosítékot nyújtó fekvő vagyonnal, vagy ren-  
des jövedelemmel bírnak és feddhetlen jelleműek. Az alapítók az  
általuk alapított szövetkezetnél semminemű fizetéses állást nem  
vállalhatnak, sem másnemű előnyöket maguknak ki nem köthetnek.  
Fióktelepet a szövetkezetek nem állíthatnak fel s működésüket a  
székhelyükhöz tartozó kerületen túl ki nem terjeszthetik. E kerület  
több községet csak akkor foglalhat magában, ha azok közigazga-  
tásilag egyesítve vannak. Kivételt képeznek a kölcsönös biztosító  
társaságok, melyek ha fióktelepet állítanak, az alapszabályokat s  
az igazgatóság tagjainak nevét a kereskedelmi cégjegyzékbe be-  
vezetés végett, valamint az utóbbiak cégjegyzését a fióktelep  
bíróóságánál is bemutatni tartoznak. Kivételek továbbá az oly megyei  
vagy országos központi szövetkezetek, amelyek maguknak a szövetke-  
zeteknek támogatására és ellátására alakulnak. Ezeknek működése fiók-  
telep felállítása nélkül az alapszabályokban kijelölt kerület szövetkeze-  
teire terjed ki. Kivételek a kölcsönös biztosító társaságok, a melyeknek  
belföldi letelepedésére és működésére a kereskedelmi törvénynek a kül-  
földi biztosító részvénytársaságokra vonatkozó határozatai nyerne-  
k megfelelő alkalmazást. Gazd. Mérnök.

### **Kérdések és feleletek.**

Ily czim alatt lapunk olvasói részére rovatot nyitunk, a hol  
beküldött kérdéseikre szakértők tollából nyert szakszerű feleleteket  
nyerhetnek.

## ÜZLETI SZEMLE.

### Budapesti gabona-tőzsde.

Január első két hetében a forgalom egészben véve, lanyhának mondható, csak is a tengeri mutat élénkebb forgalmat. Az árak ingadozást alig mutatnak, csak is a tengeri ára van határozott emelkedőben.

#### *Effektív hivatalos árak:*

	A hónap elején frttól—frtig	A hónap közepén frttól—frtig
Buza	6.60 6.85	6.60—6.95
Rozs	5.25—5.35	5.30 5.40
Árpa takarmány	5.60—6.00	5.60—6.00
» égetni való	6.25—6.85	6.25 6.80
» sörfőzdei	7.15—8.15	7.15—8.15
Zab	5.80—6.20	5.90—6.30
Tengeri	5.60—5.80	5.95—6.10
Köles	6.00—6.60	6.20—6.80

#### *Vetőmagvak árai:*

Jegyzések 100 kilónként Budapesten.

Luczerna 52—50 frt. Vörös lóhere bánáti 55—62 frt. Tiszavidéki 63—68 frt. Erdélyi 55—68 frt. Tavaszi bükköny 6.80—7 frt. Baltaczim 11—11<sup>1</sup>/<sub>2</sub> frt. Muharmag 14—15 frt.

#### *Állatvásárok:*

Budapesten január 12-én jegyezték: jármos ökör közép 250—255 frt. Fejős tehénért 68—165 frtig, kivételesen 190 frtig.

A sertés árak Kőbányán: 41—45 kr.

Kiadó-tulajdonos:

Az „Erdélyi Gazdasági Egylet.”

